

ЛЕКЦІЯ 6: ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРАКТИКИ МИРОТВОРЕННЯ В ЕПОХУ ПОСТ-ПРАВДИ У ЗМІ

1. Медіація та багатоканальна дипломатія (у миротворенні)

1. Медіація та багатоканальна дипломатія

Особливою формою розвитку світопорядку є міжнародний конфлікт (збройний, військовий). Згідно зі статтею 51 Статуту ООН сторона, яка першою проявила силу, позиціонується як агресор, а відповідні дії іншої сторони є самозахистом і самообороною [152]. Якщо акти застосування зброї є неодноразовими, протистояння не зупиняється, а навпаки переростає в тотальну мобілізацію країн, розміщення військ по території країни, конфлікт не вичерпується і починається стадія війни.

Кеннет Томас запропонував розрізнити 5 основних стратегій поведінки людей у конфліктній ситуації, знаючи які можна визначити відповідні способи розв'язання конфліктів.

1. Конкуренція (боротьба, домінування)
2. Відсторонення від конфлікту (ухилення)
3. Поступка (пристосування, підлаштування)
4. Компроміс
5. Співпраця

Співпраця – найкращий спосіб вирішення конфліктів. Однак для більшості ситуацій найкраще вирішувати конфлікти через **переговори**.

Конфлікти варто озвучувати, обговорювати в межах публічної дискусії і з безліччю розбіжностей конструювати шляхи до мирного врегулювання.

Звичайно, протилежні, ворожі інтереси буває складно примирити. Але можливо. І рішення налагодження миру можуть бути найнесподіванішими. Наприклад, 2006 року Німеччина та Франція, які часто за історію були запеклими ворогами, спробували створити спільний підручник з історії, в якому намагалися викласти не локалізоване, а цілісне, наднаціональне бачення єдиної історії двох країн. «У вас завжди є як мінімум два погляди на ситуацію, і це дозволяє учневі випрацювати власну позицію, власний погляд на історію», — зауважує один із видавців підручника.

В англійській мові існує сталий вираз — agree to disagree, тобто «погодитися на незгоду». Політика прощення — це згода на незгоду: можливість бути собою, дозволяючи іншому залишатися при своїй думці.

Алгоритм примирення

Якщо узагальнити метод Гарвардської школи переговорів, то його можна звести до чотирьох основних аспектів:

1. Люди – необхідно розмежовувати сторони як учасників переговорів і предмет переговорів. Важливо бачити в учасниках переговорів людей, враховувати їхні психологічні, емоційні, соціальні та інші особливості. Отже, розбиратися потрібно з проблемами, а не з людьми.

2. Інтереси – про важливість поглиблення з рівня позицій на рівень інтересів (потреб) кожної сторони. Саме інтереси визначають проблему та предмет переговорів. **Зосередитися на інтересах , а не на позиціях – означає відмовитись від позиційного торгу.**

3. Варіанти – для того, щоб знайти взаємовигідні варіанти рішень, необхідно вийти з двомірної площини та подивитись на неї ніби збоку, аби **уникнути відчуття безальтернативності способу ділення «пирога»**, зі шкодою інтересам принаймні однієї зі сторін.

4. Критерії – для уникнення непорозумінь та маніпуляцій, а також для створення у сторін конфлікту відчуття справедливості, що додаватиме динаміки переговорам, **варто домовитись про прив'язку до об'єктивних критеріїв, заснованих на об'єктивних нормах**, які сприйматимуться всіма учасниками конфлікту. До таких критеріїв можна віднести: ринкову ціну, висновок експерта, документально підтверджений розмір витрат, професійні норми, затверджені стандарти, традиції, судові рішення тощо.

Роль посередника під час розв'язання конфліктів

Існують різні форми «кваліфікованого» посередництва, зокрема: арбітраж, примирення, фасилітація, медіація.

Арбітраж є формою посередництва з найжорсткішою роллю посередника (арбітра), рішення та рекомендації якого є обов'язковими для виконання. По суті вся судова система побудована за цим принципом.

Примирення застосовується у конфліктах, які містять риси шкідливості та загрозливості. Основна спрямованість примирення - не на результат та суть домовленостей, а на факт припинення ворожнечі між учасниками. Примирювач допомагає учасникам впоратись з емоціями.

Фасилітація застосовується для колективного або групового розв'язання конфліктів, це, по суті, модерування групових діалогів нейтральним посередником (фасилітатором).

Медіація – найуніверсальніша з вказаних форма посередництва, яка полягає у розв'язанні конфлікту за допомогою нейтрального посередника (медіатора), що допомагає сторонам конфлікту знайти рішення, які максимально задовольнятимуть інтереси кожного учасника конфлікту.

Принципи медіації:

Добровільність означає, що медіація розпочинається та проводиться виключно за згодою всіх учасників конфлікту, за якими зберігається право вийти з процедури медіації у будь-який момент.

Нейтральність та незалежність посередника означає, що медіатор не представляє інтереси жодної зі сторін конфлікту, він не зацікавлений у розв'язанні конфлікту певним чином, що дозволяє йому бути максимально ефективним, а процедурі – безпечною та комфортною для сторін.

Конфіденційність означає неможливість передання без згоди учасників медіації будь-яким третім особам інформації, отриманої у процесі медіації.

Рівність сторін означає створення однакових можливостей для кожного учасника конфлікту для висловлення його позицій, врахування інтересів та участі у пошуку прийняттого рішення.

Активність та самовизначення сторін означає, що сторони самостійно визначають, які рішення є найкращими для розв'язання наявного між ними конфлікту та спільно шукають такі рішення.

Функції медіатора: Комунікативна функція – медіатор допомагає сторонам налагодити ефективний діалог, створити умови, за яких сторони зможуть опанувати власні емоції та бути здатними слухати та чути одне одного.

Модеруюча функція полягає у проведенні ряду організаційних заходів в процесі медіації, які є необхідними для її проведення: домовленості про зустрічі, створення комфортної обстановки, надання необхідної інформації та підтримки учасникам конфлікту, управління діалогом.

Аналітична функція проявляється у здатності медіатора перетворювати позиції сторін на їхні інтереси, допомагати сторонам усвідомлювати такі інтереси, діагностувати їх на предмет суперечності, взаємовиключності тощо, компетенції інтерпретувати емоції сторін, у тому числі їхні невербальні прояви, та сприяти сторонам у пошуку найкращих рішень із запропонованих ними.

Контрольна функція медіатора полягає у перевірці на реалістичність домовленостей сторін, досягнутих ними у процесі медіації, а також у деяких випадках – у здійсненні контролю за виконанням сторонами досягнутих домовленостей.

Етапи медіації

Медіація – гнучкий процес, який, однак, має певну визначену послідовність та процедуру проведення, що в більшості випадків виглядає приблизно так:

- вступне слово;
- представлення сторін та їхніх позицій;
- формування повістки переговорів;
- вентиляція емоцій;
- пошук варіантів рішень;
- підготовка угоди;
- завершення медіації;
- контроль за післямедіаційним періодом.

Інструменти медіатора

Медіатор має володіти рядом компетенцій, навичок, досвідом для якісного виконання ролі посередника у конфлікті. Арсенал його інструментів є досить широким та включає, зокрема: навички активного слухання, а саме - відкриті та закриті питання, перефразування, використання ключових слів,

резюмування, рапорт, інші навички невербальної комунікації та багато іншого.

Сфери застосування медіації: практично не існує сфер відносин, де медіація не може бути застосована, але в кожній сфері може бути немедіабельним конкретний спір, однак це встановлюється в індивідуальному порядку.

Ед Ватцке, австрійський філософ, культуролог і медіатор, вважає, що риторика сторін, що знаходяться у стані запеклого конфлікту, найчастіше розташовується в контексті війни. Він описує цей стан людей так: «Тривала війна з усіма супутніми явищами і з наслідками, що впливають з цього стану. Холодна війна з постійно спалахуючими гарячими поодинокими фазами. ... Війна на кількох фронтах з тривалою передісторією, яку кожна зі сторін (конфлікту) сприймає, відтворює і описує по-своєму. Ідеологія і раціоналізація кожної людини, яка ворогує з кимось, разом з образом ворога висічені в умах, серцях і душах людей, наче в камені. На стадії холодної війни спілкування між сторонами практично виключено. На стадії гарячих конфліктів воно відбувається в деструктивній формі ... Втягнуті в цей процес люди не можуть контролювати цю війну; навпаки, вже давно війна контролює їх».

Відповідно, посередник, який опинився на території «бойових дій», виступає сапером. Він змушений спочатку «розмінувати» поле, яке передбачено для діалогу. У ході ідеологічної боротьби, сторони намагаються перетягнути посередника на свій бік. Ведеться активна боротьба за статус жертви. Війна зруйнувала багато і у однієї, і в іншій сторони, залишила безліч ран, які кожна зі сторін ретельно відстежує і бажає продемонструвати усьому світові.

На думку Еда Ватцке, в цій ситуації може спрацювати «міст-метафора», тобто міст з контексту війни - у контекст миру. Тобто метафора, допомагає сконцентруватися на внутрішньому світі сторін з тим, щоб пробудити в них бажання миру вже на рівні намірів, думок, почуттів, бажань.

Коли за стіл переговорів сідають люди з інтенцією миру, дискусія набуває обрисів конструктивної. А конкретні події про хід війни має сенс виносити на загальне обговорення тільки після завершення війни, коли в сприйнятті сторін відбулася зміна парадигм.